

Reactie op: Invloed concurrentie op hypotheekrente

Mulder en Lengton doen in ESB 96(4618) verslag van een belangrijk onderwerp: de invloed van concurrentie op de hypotheekrente. Dit onderwerp werd actueel toen er in de loop van de kredietcrisis een steeds groter verschil tussen hypotheekrente en korte marktrente ontstond. Ook de Sectorstudie Hypotheekmarkt van de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) is mede op de studie van Mulder en Lengton gebaseerd. Alle reden om daar met een vergrootglas naar te kijken. Het meten van concurrentie op de bancaire markten is van oudsher een lastig onderwerp. Er zijn onvolledige detailgegevens van kosten en prijzen van afzonderlijke bankproducten om marges op productniveau te kunnen berekenen, terwijl er ook subsidie-effecten tussen deelmarkten kunnen bestaan. Dat maakt meten van concurrentie moeilijk. Mulder en Lengton stellen concurrentie gelijk aan concentratie en nemen aan dat een geconcentreerde markt altijd gekenmerkt wordt door beperkte concurrentie. Er is zowel theoretische als empirische literatuur die deze veronderstelling tegenspreekt. In de theoretische modellen van Rosenthal (1980), Worthington (1990) en Bulow en Klemperer (1999) leidt een toename van het aantal bedrijven juist tot minder concurrentie. Ook een aantal empirische studies vinden een positieve relatie tussen concentratie en concurrentie op bancaire markten (Nathan en Neave, 1989; Neave en Nathan, 1991; Claessens en Laeven, 2004). De relatie tussen concurrentie en concentratie is in werkelijkheid waarschijnlijk dynamisch: de marktstructuur verandert onder invloed van concurrentie. Zo is het heel goed mogelijk dat banken door concurrentiedruk gedwongen worden tot kostenbeperking via schaalvergroting, waardoor concentratie juist wordt bevorderd. Meer concentratie is dan een gevolg van toegenomen concurrentie, wat resulteert in causale invloed van concurrentie op concentratie, een causaliteit die Mulder en Lengton bij voorbaat uitsluiten. Er kan dus niet op voorhand gesteld worden dat bancaire concentratie een goede maatstaf is van concurrentie.

De beperktheid van concentratie als maatstaf voor concurrentie wordt nog duidelijker als men zich realiseert dat de wereld niet uit één markt bestaat maar uit meerdere deelmarkten. Valt de bankenmarkt wel samen met de landsgrenzen zoals Mulder en Lengton veronderstellen? Een illustratie is de fictieve situatie dat de Benelux-landen tot één land worden samengevoegd. De bancaire concentratiegraad, uitgedrukt in het marktaandeel van de vijf grootste banken, de CR5, zou dan in 2009 omlaag gaan van

85 procent voor Nederland naar 53 procent voor de Benelux. Maar zou de samenvoeging van de drie landen daadwerkelijk tot meer concurrentie leiden? Concentratie is omgekeerd evenredig aan de grootte van landen: kleine landen worden veelal gekenmerkt door hoge concentratie en grote landen door lage. Een dergelijk simpel verband geldt niet voor concurrentie.

Een standaardprobleem bij het meten van concurrentie is het ontbreken van gegevens over marginale kosten. Marginale kosten zijn nodig om te bepalen in hoeverre de prijs – in dit geval de hypotheekrente – de marginale kosten overtreft. Dit resulteert in de Lerner-index voor marktmacht. Mulder en Lengton schatten op gebruikelijke wijze de marginale kosten op basis van een translog-kostenfunctie, en zoals ze zelf ook aangeven, is dit een grove benadering. Een fundamenteel probleem is dat de databron (Bankscope) per bank alleen gegevens bevat van alle soorten leningen, zonder aparte afsplitsing van hypothecaire leningen. De gebruikte kosten hebben dus niet alleen betrekking op de kosten die de banken gemaakt hebben bij de hypotheekverstrekking, maar ook bij bedrijfsfinanciering. Tabel 1 van Mulder en Lengton illustreert het kostenprobleem. De marginale kosten in procenten van de lening zijn hoger dan de hypotheekrente. Voor de banken zou dit resulteren in negatieve prijs-kostenmarges op hypotheekleningen, wat op de lange termijn een onhoudbare situatie is.

LITERATUUR

- Bulow, J. en P. Klemperer (1999) Prices and the winner's curse. *RAND Journal of Economics*, 33(1), 1–21.
- Claessens, S. en L. Laeven (2004) What drives banking competition? Some international evidence. *Journal of Money, Credit and Banking*, 36(3), 563–584.
- Nathan, A. en E.H. Neave (1989) Competition and contestability in Canada's financial system: empirical results. *Canadian Journal of Economics*, 22(3), 576–594.
- Neave, E.H. en A. Nathan (1991) Reply to Perrakis. *Canadian Journal of Economics*, 24(3), 733–735.
- Rosenthal, R. (1980) A model in which an increase in the number of sellers leads to a higher price. *Econometrica*, 48(6), 1575–1579.
- Worthington, P.R. (1990) Strategic investment and conjectural variations. *International Journal of Industrial Organization*, 8(2), 315–328.

JAAP BIKKER

Senior onderzoeker bij De Nederlandsche Bank en hoogleraar aan de Universiteit Utrecht

LAURA SPIERDIJK

Adjunct hoogleraar aan de Rijksuniversiteit Groningen

De redactie behoudt zich het recht voor inzending voor de rubriek reactie te wijzigen, in te korten, aan te passen of te redigeren ten behoeve van de leesbaarheid en argumentatie.

SINDS 1916